

Редактор колонката

Аламай күн сыламынан, күндү ааҕааччы!

Уһун кыһыны быһа кэтэспит сандал сааспыт салаллан кэллэ. Сааһы кытта тэннэ кэрэ иэйии уһугунна, киһи дууһата туох эрэ санаҕа, кэрэҕэ тардыста.

Дьэ бу кэмнэ эһиэхэ анаан Суотту орто оскуолатын 86 кылааһын үөрэнээччилэрэ ааспыт 2012 сыл кэрэ-бэлиэ түгэннэрин ахтар ыстатыйалардаах бастакы сурунаалларын бэлэх ууналлар.

Оҕолор «Уран тыл умсулҕана» куруһуокка дьарыктанан, төрөөбүт тылларынан кэрэ кэпсээн кэһиилээх сурунаал онорон таһаардылар.

Айан-суруйан, бэчээттээн-көннөрөн, хаартыскаҕа түһэрэн, айар үлэ абыланар бэйэлэрин тургутан көрдүлэр. Маннай кыра ыстатыйаттан саҕалаан, интервью, дьүһүйүү курдук араас жанрдаах айымньылары, айар үлэлэри таһаарар былааннаахтар.

Ааҕын, сэргээн, сэнээрин!

Ирина Романовна Ядрихинская,

куруһуок салайааччыта,

саха тылын учуутала

Колесова Лена Егоровна

Зодиага: Телец

Хоббита: спорт, музыка, үнкүү

Сөбүлүүр предметтэрэ: саха тыла, химия, физкультура

Олоххо девинэ: « Стремиться к лучшему!»

«Азия оҕолоро» оонньуу культурнай программатыгар кытынным

Биһиги Суоттуттан бэс ыйын 20-гэр «Азия оҕолоро» спортивнай оонньуу культурнай программатыгар кытта Дьокуускай куоракка барбыппыт. Тийээт да, «Кэскил» лааһырга түспүппүт. Онно биһигини баһаатайдарбыт олус истинник көрсүбүттэрэ. Сайынын дьэ уорааннаах буолан, маннай утаа тымныы этэ. Онтон оҕо-уруу элбээн, сылаас тыыммытынан уонна сыһыаммытынан ититэн, сыһыа сылыйбыта. Сарсыныгар дьэ «Туймаада» стадионна тийэн, тугу үнкүүлүүрбүтүн билистибит. Онно араас сиртэн кэлбит оҕолор элбэхтэрэ. Күн аайы оҕолордуун билсэн, кэпсэтэн наһаа үчүгэй күннэр саҕаламмыттара. Биир күн куораппыт ойуур баһаарын буруотуттан туох да көстүбэт туманынан бүрүллүбүтэ. Ол да буоллар син-биир бэлэмнэммиппит. Наһаа да эрэйдээх этэ тыынарга, көрөргө, харахпыт аһыйан, кытаран, ити күнү син аһарбыппыт. Күн аайы 30-тан тахса кыраадыстаах куйаас күннэ күнү быһа бэлэмнэнэн, кэлин сылайа быһыытыбыппыт.

Дьэ кыттар күүтүүлээх күммүт үүммүтэ – «Азия оҕолоро» норуоттар икки ардыларынааһы оонньуу аһыллар өрөгөйдөөх түгэнэ тийэн кэлбитэ. Биһиги бары халлаан күөх таҕастаах Уу, Кустук өгнөөх үнкүүнү толорбуппун. Араас омук оҕото барыта баара дьикти этэ: кытайдар, монголлар, кэриэйдэр, казахтар, индустар...

Ол омуктары кытта хаартыскаһа түспүппүт. Үс күн сынньанан, лааһыр оҕолорун кытта волейболга, баскетболга, теннискэ күрэхтэспиппит. Онтон аны оонньуу сабылларыгар анаан араас норуоттар үнкүүлэрин бэлэмнээбиппит. Уолаттар монголлуу үнкүүнү толорбуттара. Барыта бүтэн, доһотторбутун кытта быраһаайдахар күммүтүгэр баһаатайдарбыт футболка бэлэхтээбиттэрэ. Онно бэйэ-бэйэбитигэр умнуллубатын диэн ааттарбытын, девизпитин, аадырыспытын суруйсубуппун. Лааһырга бүтүн ыйы быһа бииргэ сылдыбыт оҕолоргуттан арахсарын олус эрэйдээх этэ. Олоһум бу түгэнин умнуом суоһа.

Орлова Венера Александровна

Зодиага: Козерог

Хоббита: спорт, музыка, керамика

Сөбүлүүр предметтэрэ: саха тыла, химия, физкультура

Олоххо девинэ: «Добиться лучшего!»

Ый Кыыһын «Ыллам ырыа» лааһырыгар

Саха эстрадатын чаһылхай сулуһа, ырыаһыт Варвара Васильевна Ларионова – Ый Кыыһа Суоттуга «Ыллам ырыа» диэн ырыа лааһырын аһар сураһын истээт, тутта суруйтарбытым. Суоттуттан аһыйах оһо баара: мин, Кривошапкина Маша, Алексеева Наина. Аан бастаан билсигии-көрсүһүү буолбута, бары биир-биир ыллаан иһитиннэрбиппит. Хоно сытан дьарыктаммыппыт. Сарсыарда 7 чааска туран, зарядкалаан, аһаан баран 9 чаастан эбиэккэ диэри ырыа талан ыллыбыт. Эбиэт кэнниттэн артыыстары кытта билсэр, үөрэнэр этибит. Сороһор кэнсиэрдээн көрдөрөөччүбүт. 4-6 чааска диэри ырыа дьарыга салһанар. Оттон кизэһэ аһылык кэнниттэн, оонньууну-көрү көһүлүттэн тутарбыт. Араас конкурстар, бырааһынныыктар, шашлыктаах кутаа тула олоруу ыытыллара. Ый кыыһа куоракка бардаһына, барыбытыгар кэһии, бэлэх аһалара. Сценаһа хайдах туттарга-хаптарга, кыргыттары хайдах таннарга, кырааскаланарга үөрөппитэ.

Чугастык билистэххэ, Варвара Васильевна икки оһолоох, олох сэмэй баһайы киһи эбит. Хайдах ырыаһыт буолбутун, олоһун кэпсэттэрэрбит. Сотору-сотору биллэр артыыстардыын билсигиннэрэрэ, музейга күүлэйдээбиппит. Ити курдук бириэмэни билбэккэ аһарбыппыт.

Үлэбит түмүгүн көрдөрөр концерт туруоран, «Мичээр» сынньалан киинигэр дьоро кизэһэбит буолбута. Бука бары ыллаабыппыт, өйдөбүннүк хаартыскаһа түспүппүт. Салайааччыбыт барыбытыгар бэлэхтэри туттарбыта уонна кэлин дьиннээх ырыаһыт буолар бигэ санааланнахпытына, билсигэ-сүбэлэтэ кэлээрин диэн визитнэй карточкатын биэрбитэ, алһаабыта. Онон, олоһум биир умнуллубат түгэнэ – артыыс Ый Кыыһын кытта алтыһыым.

Кыһынгы күн

Кыыдааннаах кыһыммыт кэлбитин

Кырыарбыт түннүкпүт биллэрдэ:

Сүүс араас оһуору түһэрэн,

Сага дьыл иһэрин санатта.

Кылбаннас манган хаар кыырпаҕа

Илиибэр тэлээрэн түспүтүн

Кичэйэ-кичэйэ көрөбүн,

Кистэлэн кэпсээнин өйдүүбүн.

Тиэтэйбэт-ыксаабат киһибин,

Тыа диэки мин аргый хаамабын,

Халын хаар үрдүгэр сытаммын,

Халлаанна сулуспун көрдүүбүн.

Биир сулус аһынна, сандаарда

Чаһылыччы да тыкта,

Көмөлөһүөх буолан эрэннэрээт,

Симэлийэн хаалла.

Спиридонова Карина Дмитриевна

Зодиага: Лев

Хоббита: ырыа, үнкүү

Сөбүлүүр предметтэрэ: нуучча тыла , литературата, саха тыла

Олоххо девинэ: « Никакие преграды мне не страшны –

я иду вперед! И только вперед!»

Биһиги кылааспыт

Биһиги кылааспытыгар уопсайа уон алтабыт . Баар– суох уон хорсун уолаттардаахпыт. Алта кэрэчээн кыргыттардаахпыт. Киһиргээбэккэ эрэ эттэххэ, наһаа эйэлээх кылааспыт. Бары спордунан дьарыктанабыт. Оскуола күрэхтэригэр көхтөөхтүк кыттабыт. Бары бэйэ-бэйэбитин өйдөһөн, өйөһөн доҕордуу буолан сылдьабыт. Сороҕор этиһэн да ылларбыт, син-биир эйэлээхпит. Өр көрсүспэтэхпитинэ ахтыһабыт. Үөрөхпитигэр түстөхпитинэ, бэйэ-бэйэбитигэр көмөлөһөн өрө тардабыт. Кылааспыт салайааччыта – нуучча тылын учуутала Сысолятина Альбина Климентьевна. Кини биһигини кытта 5 кылаастан үлэлэхэр олус эйэҕэс, элбэх идеялаах,кэрэ киһи.

Саамай активист оҕолорбут – Денис уонна Зоя. Кинилэр «Өлүөнэ кытыла» үнкүү бөлөҕүн чилиэннэрэ. Маны таһынан Васильев Денис – старостабыт. Дьяконова Зоя– оскуола киэн туттар спортсменката. Кинилэр улуус, республика араас күрэхтэригэр кыттаннар, элбэх күнү көтүтэр да буоллаллар, син-биир үөрөхтэригэр кыһаллаллар, ситиһэллэр. Үнкүүлэринэн, талааннарынан биһиэхэ олуһун көмөлөһөллөр. Эгин араас мероприятияларга үнкүү туруорааччылар. Үөрөх бастыгнара – Колесова Лена, Олесова Күннэй, Спиридонова Карина, Орлова Венера, Васильев Денис, Портнягин Дьулуустаан. Оттон атыттар туох дьарыктаахтарын-интэриэстээхтэрин бу сурунаалтан булан ааҕаарын.

Мин бэйэм ааппыттан эттэхпинэ, кылааһым оҕолорун олуһун диэн таптыбын. Мэниктэрэ алдьархай да буоллар, кинилэри кытта мин наар күлэбин, үөрэбин.

World's Fantasy and Fear

(абааһылаах кэпсээн)

Бу буолбута былыр-былыр, биһиги төрүү иликпитинэ. Айаал уонна Мыычай диэн оҕолор олорбуттара. Айаал улахан этэ, Мыычайтан икки сыл. Мыычай сааһа – 12. Кинилэр дьиэлэригэр ким да суоҕа, ийэлээх аҕалара эмискэ сүтэн хаалбыттара. Полициялар дьиаланы саппыттара – өлбүттэр диэн. Онон Айаал уонна Мыычай тулааһа дьиэлэригэр олорбуттара. Төрөппүттэрэ өлбүттэрин кэнниттэн, кинилэри туох эрэ экирэтэр үһү. Биридэ иккиэн оонньуу сылдьан, хайа хаспаҕар – пещераҕа тийбиттэр. Мыычай тугу эрэ көрөн куттанан киирэр, ону Айаал илиититтэн тутан ылан этэр:

- Сарсын кэлиэхпит манна, баҕардар, кыһыл көмүс булан байыахпыт!
- Онно туох эрэ сылдьар ээ!
- Чэ буоллун, оччоҕо сарсын кэлиэхпит.
- Сөп. Күрдүэх эгин илдьэ кэлиэхпит.
- Арай абааһылар баар буоллахтарына – хайыыбыт?
- Ким да суох, бэҕэһээ бэйэм оннооҕор сылдыбытым дии.
- Чэ, айка, дьиэлиэххэ!
- Бардыбыт!

Кинилэр дьиэлэригэр тийэн утуйаллар. Сарсыарда Мыычай туран соҕотоҕун биедэрэлээх ол хаспахха барар. Тийэн биедэрэтигэр таастары-хаамыскалары уган баран, пещераттан дьиэтигэр кэлэр суолга биридди – биридди уурталыыр. Дьиэтигэр тийэн утуйбута буолар, ол кэмнэ убайа туран, ас астыы турдаҕына, хаамысканан хаамар суолу булан ол пещераттан дьиэти оҕо киирэр уонна...

(Продолжение следует...)

Прудецкай Сергей Петрович

Зодиага: Скорпион

Хоббита: саахымат

Сөбүлүүр предметэ: информатика

Суотту сайдар

Суотту – Уус-Алданна киирэр айан аартыга. Онон олус сэргэх дойду. Уларыыйы-тэлэрийи, тутуу, араас концерт бөһө буолар. Олортон сороһун билиһиннэрдэххэ, маннык.

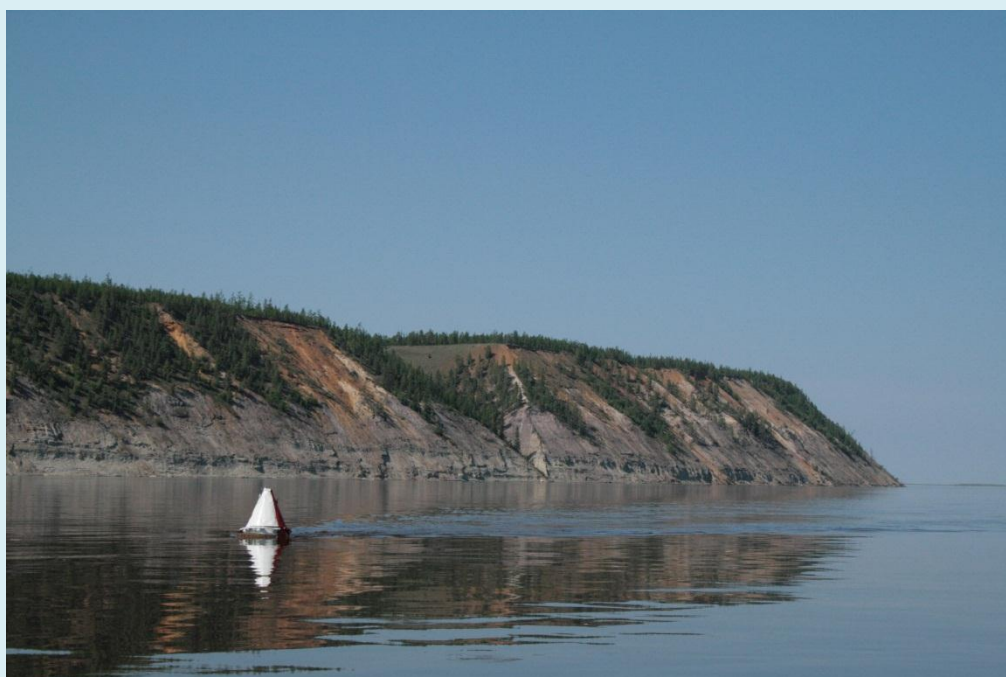
Өр кэтэспит сибээспит – Билайн антенната киирбитэ. Саҥа мизбэл маһаһына арыллыбыта. Дьон ыраата барбакка араас мизбэли атыылаһар кыахтаннылар.

Саҥа хотон тутулан үлэһэ киирдэ.

Өссө биір оһо-аймахха үөрүүлээх сонун – балыыһабытыгар тиис бырааһа кэлбитэ. Онон, төһө да куттаннарбыт хаһан баһарар эмтэтэр кыахтанныбыт.

Ол быыһыгар араас дыкти эмиэ буолан ааһар эбит.

Былырын, ол эбэтэр 2012 сылга, Суоттуга дыкти түбэлтэ буолбута. Республика хаһыаттарыгар кытта тахсыбыта. Суотту саамай киин сиригэр улахан тыал түспүт, онно аттаах дьон кэлэн барбыттар диэн. Туох дыкти көстүү эбитэ буолла? Ким да таайбатаһа, ол оннук ааспыта.

Таиланд – кэрэ дойду

Бары билэргит курдук Таиланд диэн кэрэ дойду баар. Мин онно сылдьан кэллим. Ол дойдуга дыктитэ диэн – суол быраабылата суох. Икки улахан суол баар. Биир суолунан наар атын эрэ сиргэ бараллар. Уонна дыоно улахан агаардара мотоциклыннан сылдьаллар. Таиланга бэйэлэригэр «Тук-тук» диэн такси курдуктаахтар.

Ол кэнниттэн «Нвай» диэн сиргэ күүлэйдии барбыппыт икки күнгэ. Хас да чаас айаннаан тийдибит, сууннубут-тараанныбыт. Ол кэнниттэн «Квай» диэн күөлгэ сөтүөлүү барбыппыт. Моторканан ильдэн түһэрэн кээстилэр уонна биэрэккэ диэри харбаан тийдибит. Ол кэнниттэн «Чорчай» диэн источникка бардыбыт. Онно 7 источник баар: тымныы, сылаас, итии, чээйдээх уу, балыктардаах, фонтаннаах. Ол күнү үчүгэй баҕайытык атаарбыппыт. Сарсынны күнүгэр бассейнга сөтүөлээн эгин баран, төттөрү отельбытыгар төннүбүппүт.

Түбэлтэ

Былыр-былыр Чурапчы диэки биир ойуун олорбут үһү. Кыракый ойуун эбит. Кини биир улахан былыргы иһиттээх эбит. Онно **Туох Эрэ** баар эбит. Биирдэ оҕолор дьээбэлээн, ойууну хаамысканан быраҕаттаабыттар. Онуоха ойуун кыһырбыт уонна ол иһитин арыян кэбиспит. **Туох Эрэ** тахсан мээнэ барбыт. Ол онтон ыла Чурапчы абааһылаах буолбут. Ол иһити ууга тимирдэн кэбиспиттэрэ эбитэ буоллар, Чурапчы диэки абааһы суох буолуо этэ.

Иккис түбэлтэ

Дьокуускайга хас эрэ сыл анараа өттүгэр үс кыыс дьукаахтаһан олорбуттара үһү. Биир кыыстара дьикти кыыс эбит. Ол кыыс утуйарыгар баттаһын суунар эбит. Утуйан турдаһына баттаһа тарааммыт курдук буолар үһү. Кыргызтар ымсыраннар, биир түүн утуйбакка уоран көрөргө санаммыттар. Онтукалара – түүн кэлэн ханнык эрэ кырдыаһас эмээхсин ынырык үһун тыныраһынан кыыс баттаһын тарыыр эбит. Ону кыргызтар кыыска кыайан эппэккэ, хас түүн аайы куттана-куттана көрөллөр үһү. Аһыйах кэм буолан баран, ол кыыс өлбүт.

Дьяконова Зоя Ивановна

Зодиага: Весы

Хоббита: чэпчэки атлетика, үнкүү

Сөбүлүүр предметтэрэ: физкультура, саха тыла

Олоххо девинэ: « Танец – это поэма. В ней каждое движение – слово»

«Өлүөнэ кытыла» үнкүү ансамбла

Өлүөнэ кытыла ансамбль 1999 сыллаахха тэриллибитэ. Билигин даҕаны улэтин салҕыы турар. Ансамблыга сэттэ уончака оҕо сылдьар. Хореографтарбыт – Ермолаев Анатолий Петрович – Айысхан уонна Яковлева Мотрена Петровна. Бу соторутаабыта «Өлүөнэ кытыла» ансамблбыт кыра группата Москваҕа баран Кремль ёлкатыгар сылдьан, Гран-При буолан кэлбиттэрэ. Бу – кинилэр бастакы үрдүк ситиһиилэрэ буолар. Ансамбльбытыгар үрдүккэ өссө далаһан үүнэригэр-сайдарыгар, үрдүк ситиһиилэри баҕарабыт.

Мин ансамблым ситиһиилэрэ:

1 место в международном фестивале песни и танца в Турции;

Гран-При в республиканском этнофестивале «Түһүлгэ-2012»;

Гран-При в республиканском конкурсе «Танцы солнечной Туймаады»;

Лауреат II степени в республиканском конкурсе «Танцует Якутия»;

Участник регионального конкурса круговых танцев народов Сибири «Эрис»;

Участник культурной программы V Международных спортивных игр «Дети Азии»;

Многократный лауреат улусного, республиканского конкурса «Полярная звезда» уо.д.а.

Олесова Күннэй Анатольевна

Зодиага: Близнецы

Хоббита: уруһуй

Сөбүлүүр предметтэрэ: черчение, алгебра, саха тыла

Олоххо девинэ: « А ты, главное ,улыбайся!»

«Дьоһур – 2012» лааһыр

Мин ааспыт сайын Суоттуга аһыллыбыт республиканскай “Дьоһур» лааһырга сылдыбытым. Бу оһолору биолого-химическэй өттүнэн дьарыктыыр лааһыр. Мин “Дьоһурга” киирээри олимпиада бөһөтүгэр кыттыбытым, сылдыбытым Элбэх бааллаах буоламмын, миигин ынырбыттара. Үөрбүтүм аһай. Буолунай оһону кытта билсиспитим, сорохторо уу тэстибэт доһотторум буолбуттара. Наһаа да үчүгэй лааһыр этэ. Сарсыарда тоһус чаастан киэһэ биэскэ диэри үөрэнэр этибит. Күммүт биллибэккэ аһар этэ. Элбэх дьарык, химическэй опыттар, киэһэ аайы мунһустан оонһуу, көр-нар уонна бүтэнигэр санаа үллэстиитэ (огонёк) буолааччы.

Бары дьиэлиир күммүтүгэр ахтыһаммыт, сайыһаммыт ытаабыппыт, барыаһытын, араһыаһытын баһарбатаһыт. Хайдах эрэ бары биир дьиэ кэргэн курдук буолбуппут. Хайыаһытый, ытаан, сыллаһан, куустуһан баран, дойдубутугар дьиэлээбиппит. Билигин даһаны телефонунан, «В контакте» киирэн суруйсан, бэйэ-бэйэбитин кытары кэпсэтэ сылдыабыт.

Бу лааһырга сылдыбыт оһолорбун наһаа да аһынным. Ааспыт сайын наһаа да үчүгэй түгэннэр ааспыттар эбит. Аны сайын эмиэ «Дьоһурга» киирэр былааннаах сылдыабын.

Семенникова Саина Николаевна

Зодиага: Рыба

Хоббита: уруһуй

Сөбүлүүр предметтэрэ: нуучча тыла, черчение

Олоххо девинэ: « Всегда иди вперед!»

Анаабыр – мин дойдум

Анаабыр өрүс аатынан Анаабыр диэн ааттаммыт. Анаабырга 1985 киһи олорор, икки бөһүөлэктээх: Сааскылаах уонна Үрүн-Хайа. Сааскылаах – улуус киинэ, онно эбээн уонна эбэнки норуоттара олороллор. Үрүн-Хайаҕа долганнар олороллор, ол мин төрөөбүт дойдум.

Онно кыһыннара наһаа уһун тымныы, буурҕэ эгин бөһүөтө буолар. Полярнай түүн , киирбэт күн эмиэ онно баар.

© frederick-taer.livejournal.com

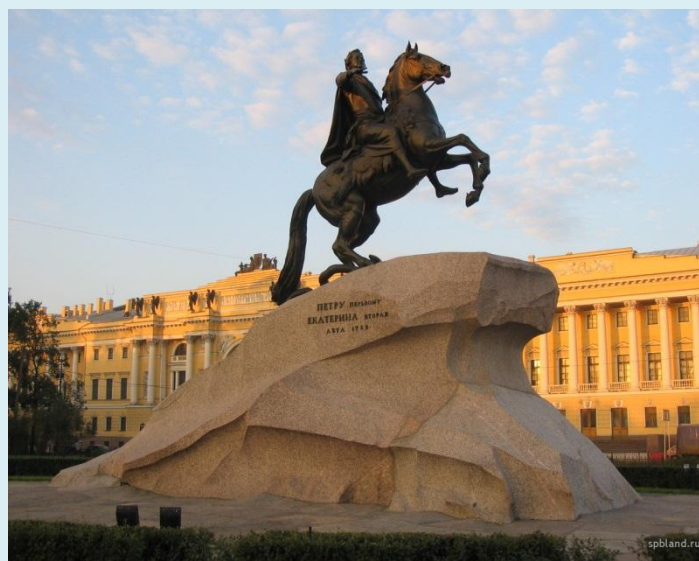

Пётр I куоратыгар экскурсиям уонна компьютер ооньууларыттан сонуннар

Мин бу сайын Петр I куоратыгар Санкт-Петербурга күүлэйдии бара сылдыбытым. Наһаа интэриэһинэй куорат этэ. Элбэх музейы көрдүм, билиибин кэнэттим. Ол гынан баран, бүгүн мин ол туһунан суруйбаппын.

Оҕолор үксүн компьютернай ооньуулары интэриэһиргииллэрин бары билэҕит. Онно анаан мин бу ыстатыйабын суруйабын. Бу ааспыт 2012 сыл биһиэхэ саамай интэриэһинэй этэ. Бары RPG, шутер, хоррор уо.д.а. ооньуулары оонньоон биллибит. Онон мин бу 2013 сылга тахсыахтаах ооньуулар сонуннарын суруйуом. Бу сыл ынырык элбэх ооньуу тахсар. Мин санаабар «Final Fantasy» саамай үһүн ооньуу дии саныбын. Аны туран, ол ооньууларбыт барыта современной ооньууларга суруллаллар. Дьэ бу сыл I кварталыгар «Final Fantasy», «Realm Reborn», «Conter-Stirke online» компьютерга тахсаллар. Уонна бу сыл 3G – планшеттар Россияба атыга тахсаллар. Онон бу сыл компьютер сайдытыгар оһуобай сыл буолар. Дьэ уонна өссө эмиэ кулун тутар диэки «Tomb Raider» тахсар. Бу саамай үчүгэй графикалаах ооньуу буолар. Бары тулуйбакка кэтэхэбит ити ооньуулары.

Перевалов Ян Андреевич

Зодиага: Весы

Сөбүлүүр уруога: физкультура

От үлэтигэр

Мин бырааттарбынаан Серёжалаах Алёшалыын бастакы кылааһы бүтэриэхпиттэн хас сайын ахсын дьоммутугар окко көмөлөһөбүт. Аныгы үйэ буолан, наар техниканан оттуубут, арай куһаҥан дулҕалаах сирдэри эгин хотурунан охсобут. Ааспыт сайын от үүнүүтэ мөлтөх этэ. Ардах наһаа түспэтэҕэ, ол иһин биһиги үчүгэйдик оттоон, түргэнник бүтэн сынньаммыпыт. Элбэх ынахтаах, сылгылаах дьон хойукка диэри оттуулар. Сайынны уу хаста да кэлэн сирдэрин ылан, оттуур дьону наһаа эрэйдээбитэ. Ууга уһун баҕайытык сыппыт от хаачыстыбата мөлтөх буолар. Онон сорохтор от атыыластылар, эбии сир ылан оттоотулар. От үлэтин мин олус сөбүлүүбүн. Тракторы ытабыт, оҕустарабыт, мустарабыт. Быйыл эмиэ оттуурга бэлэммит.

Татаринов Ким Иннокентьевич

Зодиага: Козерог

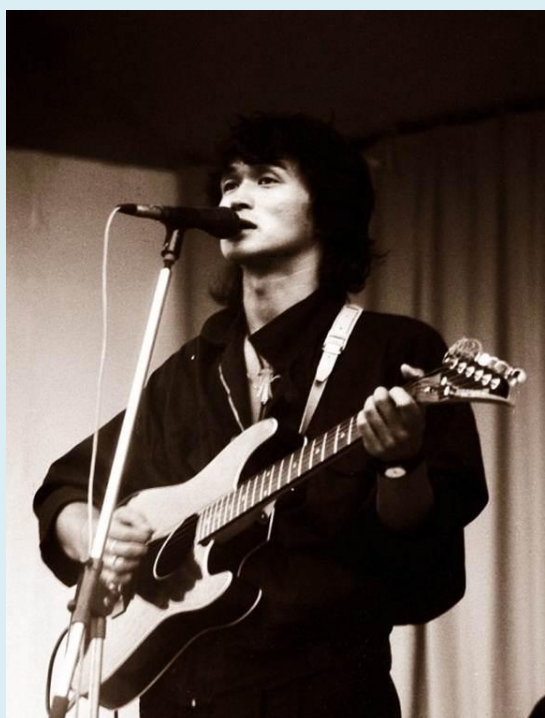
Хоббита: музыканан дьарыктаныы

Сөбүлүүр предметтэрэ: английскай, нуучча, саха тыллара,

төрөөбүт литература, история, обществознание

Олоххо девинэ: «Ты должен быть сильным, ты должен уметь сказать...»

Виктор Цой 50 сааһыгар ананар.

Толору аата: Виктор Цой Робертович.

Төрөөбүт сыла: 1962 сыл, от ыйын 21 күнэ.

Төрөөбүт сирэ: Ленинград (Санкт-Петербург).

Дьарыга: музыкант, композитор, художник, актёр.

1962 – 1979

Виктор Цой төрөөбүтэ Ленинград куоракка от ыйын 21 күнүгэр 1962 сыллаахха. Цой аҕата - кореец Роберт Максимович Цой инженеринэн үлэлиирэ, ийэтэ- омугунан нуучча Валентина Васильевна Цой - физкультура учуутала. Витя Цой ордук кореец

аҕатыгар маарынныыр. Бу ыалга Витя соҕотох оҕолоро. 1969 сыллаахха Витя ийэтэ үлэлиир оскуолатыгар үөрэнэ киирэр. Көһө сылдыар буоланнар, Цой үс оскуолаҕа үөрэммит. Аан бастаан Цой ордук уруһуйдуурун сөбүлүүр эбит. Кини үчүгэйдик уруһуйдуурун иһин, төрөппүттэрэ төрдүс кылааска 1974 сылга художественнай оскуолаҕа үөрэттэрэ биэрэллэр. Онно кини 1977 сыллаахха диэри үөрэнэр. Цой өссө кинигэ бөҕөтүн ааһар эбит. Ордук интэриэһиргээн ааһар суруйааччыта - Фёдор Михайлович Достоевскай. Цой кыра кылаастарга үчүгэйдик үөрэнэр, онтон 8 кылаастан уроктарыгар үстэнэр, художественнайыгар сылдыар буолан. Кэнники Цой музыканы интэриэһиргиир, аан бастакы гитаратын 6-с кылааска ылар. 8 кылаастан бэйэтэ оскуолатыгар группа оностор. Группатыгар Максим Пашков уонна Олег Валинскай диэн табаарыстарын ынырар, кинилэр эмиз музыканы интэриэһиргииллэр эбит. 1977 сылтан Цой музыканан дьарыктанан, художественнайыгар

успейдаабат буолан, училищетыттан тохтуур. Ол да буоллар Цой бэйэтэ иллэн кэмигэр баҕардаҕына уруһуйдуур да, маһынан уһанар да эбит.

1980 – 1982

Цой группатыгар бииргэ оонньуур табаарыстарын Олег Валинскыйы уонна Максим Пашкову армияҕа ыныраллар. Онон дьэ группатыгар саҥа састаап көрдүүр. Виктор Цой Алексей Рыбин диэн эмиэ музыкант табаарыһын ынырар. Ол саҕана Рыбин бастаан «Палата №6» диэн группаҕа оонньуур этэ. Группаларын аан бастакы аата - «Автоматические удовлетворители» диэн. Группаларыгар иккиэлэр эрэ эбит. Онон табаарыстарын кытары квартираҕа эгин түмсэн, гитараҕа оонньуулар, дьарыктаналлар эбит. Кэнники 1981 сылтан Цой уонна Алексей Рыбин группаларыгар саҥа аат биэрэллэр - «Гарин и Гиперболоиды». Сотору Цой табаарыһа Борис Гребенщиков, бэйэтэ эмиэ туспа группалаах музыкант, Цой группатыгар музыкальнай альбому суруйарга көмөлөһөр. Альбому 1982 сыллаахха онорон бүтэрэллэр. Альбом аата «45» диэн буолар, онтон группаларын дьынгнээх аата - «КИНО» диэн буолар.

1983 – 1986

«КИНО» биир альбома тахсыбытын кэннэ, Цой өссө саҥа альбому таһаарарга сананар. Кэнники Алексей Рыбин альбом үлэтигэр сөбүлэспэккэ группаттан барар. Кини оннугар 1983 сыллаахха соло-гитарыһынан киирэр Юрий Каспарян. Дьэ кинилэр иккиэн эрэ саҥа альбому суруйаллар. Альбомнара 1983 сыллаахха бүтэн тахсар, аата - «46» диэн. «45» уонна «46» диэн ааты тоҕо ылбыттарын быһаардахха, оччо мүнүүтэлээх кассетаба запискабыттарын иһин ааттаабыттар. Онтон 1984 сылтан группаҕа киирэллэр барабанщик Георгий Гурьянов уонна бас-гитарист Александр Титов. Александр Титову Борис Гребенщиков бэйэтин группатыттан биэрэр, «КИНО»-ҕа көмө буоллун диэн. «КИНО» дьэ толору түөрт киһи састааптаах бөлөх буолар. Онон дьэ «КИНО» 1984 сылтан өссө саҥа альбому суруйар, ол үрдүнэн өссө ол саҕана аатырбыт Рок-кулуупка кэнсиэрдииллэр. Альбом аата - «Начальник Камчатки». «КИНО» элбэх альбомнанан истэҕин аайы, сүгүрүйээччилэрэ элбээн иһэр. 1984 сылга Цой кэргэннэнэр, кэргэнин аата Марьяна Цой диэн, сыбаайбалыыллар. 1985 сылга «Это не любовь» диэн альбома тахсар уонна 5 августа Саша Цой диэн оҕолонор. Оҕотун Цой наһаа таптыыр уонна киниэхэ анаан ырыа бөҕөтүн суруйар. 1986 сылга «Ночь» диэн альбома тахсар уонна концердара өссө элбээн иһэр. Сайынын 1986 сылга «КИНО»-лар «Конец каникул» диэн документальнай киинэҕэ уһулла бараллар.

1987 – 1990

1987 сыллаахха «КИНО»-лар өссө биир саҥа альбомнара тахсар. Ол үрдүнэн өссө «Асса» уонна «Игла» диэн киинэҕэ Цой уһулар. «Асса» диэн киинэҕэ Цой «Хочу перемен» диэн ырыатынан биһирэбил бөҕөтүн

ылар. Бу киинэҕэ уһулла сылдьан, Цой режиссёр көмөлөһөөччүтэ Наташа Разлогова диэн кыһы сөбүлээн, кэргэниттэн арахсан, киниэхэ барар. Ол да буоллар Цой оҕотун кэлэн көрөр, оҕотугар анаан ырыа бөҕөтүн суруйар. Онтон 1988 сыллаахха «Игла» диэн Цой оонньообут киинэтэ тахсар. Онтон музыкальнай альбомнарын бүтэрэллэр. Альбом аата “Группа крови” - “КИНО” саамай билиниини ылбыт альбома. “Группа крови» диэн ырыатын истээччилэр «КИНО»-лар саамай үчүгэй ырыалара диэбиттэр. Онтон «Игла» диэн киинэҕэ оонньообутун иһин “Советский журнал» Викторга «Лучший актёр года» диэн номинацияны биэрэр. 1988 сыл бүтүүтэ Цой “Звезда по имени Солнце” диэн өссө биир альбому суруйар, ол 1989 сылга тахсар. Ол үрдүнэн өссө биир альбома тахсар - «Последний герой» диэн, группатынаан Парижка баран уһулбут альбомнара. Бу кэмгэ «КИНО»-лар группаларыгар продюсерданаллар, Юрий Айзеншпис диэн. Айзеншпис Виктор Цойу уонна «КИНО» группаны 1989-1990 сылларга аан дойдуга саамай биллэр группата онорор. 1990 сыллаахха Цойу, биллиилээх музыкант быһыытынан, Москваҕа «Олимпийской» спорткомплекса ыныраллар. Ол иннинэ Цой квартираҕа, кулуупка эрэ оонньоур этэ. Онтон сайынын от ыйын 24 күнүгэр Виктор Цой бүтэһик концерта буолар. Московский «Лужники» диэн стадионна. Цой концерыгар сылай 70 тыһыынча киһи «КИНО» концерын көрө кэлэр. Онтон кэнники бэс ыйын бүтүүтүгэр “КИНО»-лар сана альбомна үлэлэһиэхтэрин иннинэ, бастаан кыратык сынньаныаххайын диэн, бары араас сирдэргэ сынньана бараллар. Цой оҕотун Сашаны уонна Наташа Разлогованы кытта Латвияҕа Тукумс диэн сиргэ сынньана барар. Биир күн Цой Латвия өрүһүгэр балыктыы барар. Оҕотун Сашаны ильдэ бараары гынар да, Сашата барсыбат. Онтон Цой барар, Москвич 2141 диэн «КИНО» продюсера Айзеншпис биэрбит массыынаатынан. Түүнү быһа утуйбакка балыктаан баран, күнүс 12 чаас диэки массыынаатынан төннөн иһэн, суолга утары иһэр “Икарус» автобуска кэлэн түһэн, олус хомолтолоохтук өлөр. Цойу атырдыах ыйын 19 күнүгэр төрөөбүт куоратыгар Ленинградка көмөллөр. Онтон группатын дьонноро запиस्ताан испит альбомнарын Цойа суох сүрдээх үлэ бөҕөнөн таһаараллар. Альбом аата - «Чёрный альбом» диэн. «Чёрный альбом» - «КИНО» бүтэһик альбома. Ол кэнниттэн группатын дьонноро арахсаннар тус-туспа бараллар. 28 эрэ сааһыгар өлбүт Виктор Цой ураты үлэһит, поэт, музыкант этэ.

Өйдөбүл

Виктор Цой өлбүтүн кэннэ наһаа элбэх сүгүрүүэччилэрэ кинини аһыйаннар, төрөөбүт куоратыгар “Стена Цоя” диэн онорон, онно Цой туһунан суруйаллар, «Цой жив» эгин диэн. Араас музыкальнай компаниялар Цой ырыаларын хаттаан запиस्ताан таһаараллар. Виктор Цой баара буоллар, 50 сааһын туолуохтаах этэ. Өлбүтэ 22 сыл буолла. Ол да буоллар урукку поклонниктара уонна Цой өлбүтүн кэнниттэн төрөөбүт да дьон, билинни оҕолор кытарыкини ырыатын сөбүлээн истэллэр. Цой кэриэһигэр диэн араас концердар бөҕө буолаллар. Цой өллөр да, кини ырыалара өрүү тыыннаахтар. Кини ырыалара киһини уоскуталлар, олох туһунан өйдөтөллөр. Онон «КИНО» – билигин 21-с да үйэҕэ биллэр легендарнай группа!

Биһиги баҕа санааларбыт:

- ❖ хас да мэндиэмэннээх, иһигэр сылаас туалеттаах, душтаах таас оскуола тутуллан, онно биһиги эмиэ успейдаан үөрэнэн хаалыахпытын баҕарабыт (оскуоланы бүтэрэбит 4 эрэ сыл хаалла!);
- ❖ туох-баар эгэлгэтэ атыыланар элбэх араас маҕаһыыннар аһылынныннар;
- ❖ суолбут көнө ньуурдаах асфальт буоллун;
- ❖ суумканы, учебнигы соспокко, электроннай кинигэнэн үөрэниэххэ (саҥа 21-с үйэҕэ олоробут дии!);
- ❖ олоххо саамай наадалаах предметтэри эрэ үөрэттиннэр , сорохтор көһүрээтиннэр;
- ❖ оҕо баҕатын учуоттаан, талларан үөрэтии баар буоллун;
- ❖ ыарырҕатар предметтэрбитин чэпчэкитик өйдөтөр гына саҥа ньыманы айалларын кэтэһэбит;
- ❖ оҕоҕо сыһыаннаах, үөрэтэр да, сынньатар да, элбэх интэриэһинэй тэрээһиннэр тиһигин быспакка ытытынныннар;
- ❖ Суоттубут, оскуолабыт үүнэ-сайда турдун!

